

Олена Мельник,

аспірант,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова
(м.Київ)

Olena Melnyk,

Postgraduate student,
National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv)

УДК 371.13:37.037

ОСНОВИ ГУМАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

BASICS OF HUMANIZATION OF EDUCATIONAL-TRAINING PROCESS IN PREPARATION OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

У статті розглядається питання гуманізації освіти та шляхи їх реалізації у вищій школі як, сучасна тенденція розвитку особистості та формування гуманістичних професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів фізичного виховання та педагогів загалом.

Ключові слова: гуманізм, гуманістична освіта, підготовка майбутніх учителів фізичного виховання.

This article addresses the issues of humanization of education and ways of their implementation in high school as a modern trend of personal development and the formation of humanistic, professionally-value orientations of future physical education teachers in general.

Keywords: humanism, humanistic education, preparation of future physical education teachers .

В статье рассматривается вопрос гуманизации образования и пути их реализации в высшей школе как, современная тенденция развития личности и формированию гуманистических профессионально-ценностных ориентаций будущих учителей физического воспитания и педагогов в целом.

Ключевые слова: гуманизм, гуманистическое образование, подготовка будущих учителей физического воспитания.

Постановка проблеми та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Майбутній педагог як одна із рушійних ланок в розвитку цивілізації, маючи в якості цілі своєї діяльності становлення та формування особистості, повинен відповідати сучасним вимогам освіти та потребам суспільства. Одним із актуальних питань удосконалення професійно-педагогічної підготовки учителів у вищих навчальних закладах є її гуманізація, як напрямок розвитку творчого, стійкого, гуманного, високоосвіченого та професійно підготовленого педагогічного кадрового забезпечення.

Професійна діяльність викладачів фізичного виховання має певні особливості, які відрізняються від інших навчальних дисциплін тим, що педагог має безпосередній вплив на здоров'я та розвиток учнів. Тому певні не знання з професійно-педагогічних дисциплін або не вміння їх застосувати на практиці, не сформовані гуманістичні цінності та професійно-ціннісні орієнтації є згубним у реалізації його професійних обов'язків. Із практики видно, що досить часто молоді фахівці не володіють оптимальним способом реагування на ситуацію, типову для викладання, що призводить до росту психічної й емоційної напруженості та зниженню мотивації до педагогічної діяльності. Це у свою чергу, ускладнює виконання професійних обов'язків учителя. Тому орієнтація освіти на гуманістичні ідеали має певне місце в підготовці працівників фізичного виховання. Оскільки гуманістичне педагогічне середовище, враховуючи всі концепції підготовки, сприятиме реальній готовності педагога вже діяти та творити, незалежно від того яка перепона стоятиме у нього на шляху та орієнтація учителя на основні цінності педагогічного процесу, це розуміння і збереження здоров'я та особистості учня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.

Гуманізація освіти є досить актуальною темою сьогодення, цим питанням займалися такі вчені як, М.І. Берулава, Б.Б. Косова, А.І. Колеснікова, М.І. Романенко. Гуманізація навчально-виховного процесу в підготовці майбутніх учителів – І. В. Ярмошук, О.Ф. Гук, П.П. Автомонов, Е.Н.Шиянов, І.Б. Котова, О.В. Тимошенко. Професійно-педагогічна освіта на засадах аксіології – Т.Г. Калюжна, використання аксіологічного підходу в підготовці майбутніх учителів фізичного виховання – Л.О. Демінська.

У зв'язку із постійним розвитком соціально-економічних умов, невідповідність між вимогами, потребами до особистості і діяльності педагога та фактичним рівнем готовності випускників вищих навчальних закладів до виконання ними їх професійних функцій й стала поштовхом до вивчення нами даної проблеми.

Мета статті – проаналізувати наукові точки зору учених на сучасні проблеми та шляхи реалізації гуманістичної освіти.

Виклад основного матеріалу. Питання гуманізації освіти, формування та розвиток особистості студента в умовах гуманізму вже давно привертає увагу серед дослідників, починаючи ще з ХХ ст. Із початком розвитку технічного прогресу, призвело до домінування в суспільстві раціонального, технічного мислення, що створило загрозу не тільки людині як особисті, але й людині як біологічному виді. Як писав Романенко М.І.: «Освітні заклади навчають учнів. Студентів, спеціалістів, професіоналів – але не особистостей.» [3, с. 7]. Саме тому, на сьогоднішній день актуальним залишається гуманістичне направлення вищої школи в підготовці майбутніх педагогів, основними складовими яких є особистісно-орієнтований підхід, доступність та інтерес до знань.

Педагог, як любий будь-який інший керівник, повинен добре знати і представляти діяльність учнів, процесом розвитку яких він керує. Таким чином, педагогічна професія вимагає подвійної підготовки – загальнолюдської і спеціальної [4]. Петрарка (1304-1374) так писав про необхідність зв'язку знань і моральності: «Для багатьох знання – знаряддя безумства, майже для всіх – зарозумілості, якщо – що буває рідко – не впадуть вони в добру і виховану душу». Таким чином проголошується єдність освіти і виховання, пріоритет виховних завдань. Ця ідея стала такою, що є провідною в гуманістичній педагогіці й не втратила свого значення дотепер [6, с. 145].

Гуманізм як базальний культурний архетип є самодостатнє джерело розвитку особистості і суспільства. В зв'язку з цим можна стверджувати, що культура в знятому вигляді акумулює сутнісні сили людини і внаслідок цього може вважатися субстратом всієї життєдіяльності, в якій здійснюється право і обов'язок саморозвитку особистості, то гуманізм виступає стрижневим вектором духовної спрямованості, що детермінує її ціннісну парадигму як в змістовному, так і в структурному відношенні. Релевантною властивістю його виділяється не стільки соціальність, скільки Духовність, як орієнтація на вищі цінності – Істину, Добро, Красу. Тому якщо приймати тезу, що людина в своїй життєдіяльності керується ціннісними структурами свідомості, то не можна не погодитися з домінуючою орієнтацією на аксіологічну тріаду (творчість, сенс життя, гуманізм), що доповнюється і конкретизується індивідуальним ціннісним континуумом [2, с. 65].

Сенс життя, як ціннісна структура свідомості, на думку К.Станіславського, є «надзадачею» життєдіяльності людини, якою підпорядковані всі життєві цілі. Тому, якщо сенс життя педагога спочатку складається як гуманістичне кредо, то його смисложиттєвими орієнтирами, тобто цілями професійної поведінки стають людиноцентристські стремління. В цьому випадку гуманізм вчителя об'єктивно направлений не тільки на процесуальні і комунікативні характеристики педагогічної діяльності, але і на результати освітньо-виховного процесу [2; с. 75].

На думку В.М. Шаулін сучасна система освіти зорієнтована на нормативну модель педагогічної діяльності, тому дослідник бачить вирішення даної проблеми у реформуванні всієї системи освіти. Згідно з даною моделлю центральна ланка діяльності педагога – це реалізація на практиці певної стандартної методики. Система навчання та практики побудована таким чином, що пріоритетне значення надається саме засвоєнню нормативних курсів (теорії та методики навчання, вікової та педагогічної психології тощо). Тобто, очевидною стає обмеженість і механістичність такої моделі, яка зводить діяльність учителя до виконання функціональної ролі. Нормативна модель педагогічної діяльності виявляється несумісною з вимогами гуманізації школи, забезпечення оптимальних умов для розвитку кожної дитини [5].

При такому підході, на думку деяких учених, педагогічна діяльність повинна докорінно змінити свою структуру й максимально наблизитися до структури дослідницької діяльності (на перший план мають вийти не стільки виконавчі етапи, скільки висування альтернативних гіпотез, постановка проблеми, рефлексія). Реалізація дослідницької моделі в педагогічній діяльності вимагає, з одного боку, значного збагачення фахового арсеналу молодого вчителя, а з іншого, — гуманізації професійної свідомості педагогів, її переорієнтації на всебічне врахування природи дитини [5].

Необхідною умовою для даної тенденції є відмежування від традиційного поділу на керівників та підлеглих, фундаментальна віра в студента як такого, який цікавиться світом, прагне спілкуватися з іншими, встановлювати з ними глибокі контакти та зв'язки. Крім цього, особистість ця має відповідні цінності та почуття, з яких одні допомагають навчальному процесу, а інші перешкоджають в розвитку та становленні даної особи. Цей процес називається актуалізацією, інакше реалізацією себе таким, яким є в реальності [6, с. 147].

Аксіогенна природа педагогічної діяльності припускає ведення в освітній процес підготовки майбутнього вчителя таких курсів, які зорієнтували б студента на кращі зразки людських відносин, пред'явили варіанти професійного ідеалу, показали діалектику належного і суттєвого, допомогли б відібрати, представити і інтерпретувати найбільш значущі культурні феномени [2, с. 72]. Тобто, важливе місце в реконструкції освіти, її напрямку на гуманно-центричні концепції є гуманізація змісту, форми та методів підготовки майбутніх учителів.

Романенко М.І. виокремлює кілька фундаментальних особливостей, які заважають реалізації дійсно гуманістичних освітніх ідеалів, а саме:

1. Кадрово-професійна система освіти як, антиособистісна та антигуманна система освіти, що стримує розвиток і індивіда, і суспільства;
2. Система оцінювання та контролю критерії яких націлені на виявлення обсягу знань та навичок по їх використанню, що суперечить гуманістичним принципам освіти виведення критеріїв оцінки навчального процесу за рамки індивідуальних рис особистості;
3. Недостатній рівень індивідуалізації навчання. Одним із яких стандартизоване оцінювання учня наслідком якого педагог отримує авторитарну владу;
4. Оцінювання рівня знань, умінь, навичок учня, а не те, як вони впливають на його розвиток. Не навчальний процес для розвитку особистості, а особистість для навчального процесу - таке одне з найбільших антигуманістичних викривлень вітчизняної школи;
5. Відсутність суб'єкт – суб'єктних відносини педагогічної діяльності, які є запорукою авторитаризму з боку педагогів [3; с. 6-19].

Характерними рисами традиційної вищої освіти й, зокрема, підготовки вчителів фізичної культури, є відрив теоретичних занять і характеру навчальної діяльності від реального предмета майбутньої професійної діяльності, тобто від практики; розкиданість знань з багатьох дисциплін і необхідність їхнього системного використання в майбутній трудовій діяльності; опора в навчанні насамперед на процеси сприйняття, уваги, пам'яті й вимоги професійної діяльності до вміння навчати учнів; колективний характер навчальної діяльності й індивідуальний характер професійної; виконавська позиція студентів у навчанні й ініціативна фахівця в трудовій діяльності. Цими протиріччями багато в чому обумовлений недостатній розвиток у період навчання мотивації до професійної діяльності. А формальність знань не сприяє їхньому застосуванню на практиці [1; с. 8].

Висновки. Гуманізм, як базальний культурний архетип є самодостатнє джерело розвитку особистості і суспільства, виступаючи стрижневим вектором духовної спрямованості, що детермінує її ціннісну парадигму як в змістовну, так і в структурному відношенні.

Гуманізація навчального процесу у вищій школі є необхідною умовою становлення особистості майбутнього педагога, становлення образу «Я професіонал», забезпечуючи творчий потенціал, формуючи гуманістичні професійно-ціннісні орієнтації, які стануть ціннісною структурою свідомості та його смислотворчими орієнтирами. Цілями професійної поведінки стають людиноцентристські стремління, що є важливим в професійній діяльності учителів фізичного виховання.

Виходячи із вище викладеного, можна узагальнити провідні аспекти гуманізації освіти та формуванню гуманістично-орієнтованої та свідомої, професійно підготовленої особистості педагога, а саме:

1. Формування не тільки професіонала своєї справи, а перш за все особистості;
2. Гуманізація змісту, форм та методів навчально-виховного процесу;
3. Гуманізація професійно-педагогічної свідомості педагога;
4. Міжпредметні зв'язки в навчальних дисциплінах;
5. Індивідуалізація навчання;
6. Критерії оцінювання та контролю повинні відбуватися в рамках індивідуальних рис особистості;
7. Оцінювання знань, умінь навичок повинно відбуватися з точки зору того, наскільки вдалося вплинути на розвиток особистості, а не на визначення його рівня;
8. Суб'єкт – суб'єктна взаємодія в педагогічній діяльності.

У перспективі планується вдосконалення шляхів формування гуманістичних професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів фізичного виховання.

1. Голенкова Ю.В. Психологічний аналіз специфіки праці вчителя фізичної культури / Ю.В. Голенкова // Теорія та методика фізичного виховання. – 2008. – № 3. – с. 6–9.
2. Калюжна Т.Г. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти: монографія / за наук. ред. О.В. Уваркіної. – К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 128с.
3. Романенко М.І. Гуманізація освіти: концептуальні проблеми та практичний досвід: монографія. – Дніпропетровськ: Видавництво «Промінь», 2001. – 83 с.
4. Сластенин В.А. Педагогіка / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.М. Мищенко, Е.Н. Шиянов. – М.: Школа-Пресс, 1997. – 512 с.
5. Тимошенко О.В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: дис. ... доктора педагогічних наук: 13.00.04 / Тимошенко Олександр Валерійович. – К., 2009. – 532 с.
6. Ярмошук І.В. Гуманізація освіти та основні її напрямки у вищій школі / І.В. Ярмошук // Теорія та методика фізичного виховання – 2009. № 4. – с. 144-148.